

említett írásban érintett kérdések: a helynevek egységes kodifikációja, bizonyos intézmény- és terméknevek magyaros szerkezetű megalkotása.

A kötet utolsó részében három nyitrai egyetemi hallgató: PETRES SÁNDOR (Hetényi családnevek, 155–60), TURCSÁNYI GABRIELLA (Gömöri barlangnevek, 161–70) és LIGÁRT KRISZTINA (Magyar–szlovák–cseh családnevek összehasonlító vizsgálata, 171–8) tudományos igényű dolgozata sorakozik, bizonyítva azt, hogy a legfiatalabb kutatói korosztály tagjai is fokozottan érdeklődnek a felvidéki magyarság személy- és helynevei, azok eredete, keletkezése, változása, megőrzése stb. iránt. A harmadikként említett szerző írásával igazolja, mennyire időszerű és a többnemzetiségű, többnyelvű Szlovákiában kikerülhetetlen a családnévkutatásban a nyelvek areális kapcsolatainak, azok egymásra hatásának a számításba vétele.

Nem illeszkedik szervesen a kötet tematikájához az a BERÉNYI ZSUZSANNA ÁGNES által írásban leadott hozzászólás (A besztercebányai „Felvidék” páholy, 180–5), amely ugyan névlistát tartalmaz, de inkább helytörténeti munkába való.

A kiadványt a hivatkozott szerzők névmutatója zárja.

A szerzők egymás írásainak alaposabb áttanulmányozásával elkerülhették volna a felesleges ismétléseket (pl. a 137–8. és 146–8. oldalakon), fokozottabb önellenőrzéssel pedig a helyesírási és a sajtóhibákat is. A dolgozatok áttanulmányozása után az ismertető összefoglalóan azzal a megjegyzéssel ajánlhatja a szaktudomány képviselőinek a figyelmébe a kiadványt, hogy a nyitrai konferencia szervezői, a kötet szerkesztője és kiadója általa valóban be tudják mutatni a Felvidéken folyó sokirányú névtani kutatásokat, sőt, az ott élő magyarság sajátos, kisebbségi helyzetével összefüggő névtani témaköröket is.

BÍRÓ FERENC

RÁBAKÖZI SZEMÉLYNEVEK A 18–19. SZÁZADBÓL

VARGA JÓZSEFNÉ HORVÁTH MÁRIA: Történeti személynevek a Rábaközből (1690–1895). VH – Famulus Bt., Győr, 2006. 255 lap

VARGA JÓZSEFNÉ HORVÁTH MÁRIA: 18–19. századi személynevek a Rábaközből. Adattár. A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 227. Budapest. 2007. 290 lap

Varga Józsefné hosszú ideje gyűjti és kutatja a Rábaköz településeinek személyneveit. Kitartó munkájának eredményeként sikeresen védte meg PhD-dolgozatát (vö. Névtani Értesítő 2005. 27: 301–3), amely kisebb átalakításokkal 2006-ban könyv formájában kerülhetett az érdeklődők kezébe. Ezáltal ismét egy „fehér folt” színesedett ki a magyar nyelvterület képzeletbeli onomasztikai térképén.

A dolgozat módszertani szempontból a kistérségi monográfiák hagyományait folytatja. Az adatok gyűjtésekor és feldolgozásakor a bevezetőben felsorolt – joggal mintának tekintett – monográfiák módszerét követi. Forrásai a 18–19. századi névanyagot tartalmazó egyházi anyakönyvek és népesség-összeírások (köztük egy 18. századi cigányösszeírás), amelyek segítségével 26 település névanyagát gyűjtötte össze és rendszerezte. A szerző kutatás-módszertani felkészültségét bizonyítja, hogy nemcsak a területre általánosságban

jellemző adatokat és tendenciákat mutatja be, hanem egy-egy településnek a többitől markánsan eltérő jellegzetességeire is felhívja a figyelmet.

A könyv vázát a személynevek szokásos csoportjainak megfelelően négy nagy fejezet alkotja: Családnevek, Ragadványnevek, Keresztnevek, Becenevek. A legterjedelmesebb rész a családnevek elemzése, hiszen a családnevek száma igen magas, és a családnevek élete is igen változatos a vizsgált két évszázadban. Ezt követik a keresztnevek, majd a források természetéből fakadóan jóval kisebb terjedelemben a ragadványnevek és a becenevek.

A családnevek megterheltségét és gyakoriságát nemcsak az egyes periódusokban írja le, hanem összehasonlítja a 18. és a 19. századra jellemző adatokat. Ezzel fontos megfigyeléseket kínál a településtörténet és a művelődéstörténet számára a népesség összetételéről és mozgásáról. A névállomány növekedésének üteme jól tükrözi a társadalmi változásokat, a betelepítések mértékét, de megmutatja a „konszolidáció” időszakát is, az 1850-es éveket, amikor a családnevek növekvő megterhelése a korábban meglévő névformát viselő családok számának megemelkedését jelzi. A családnevek nyelvi eredetének vizsgálata ugyancsak sok adalékkal szolgálhat a társadalmi folyamatok megfigyeléséhez. Hangsúlyozza például, hogy a nagy számú német eredetű név több hullámban került be a terület névállományába, mindig más társadalmi csoportot, illetve réteget jelölve (osztrák-bajor népesség, polgári német réteg, zsidó lakosság). A családnevek nyelvi formájának leírása mellett érdekes névélettani megfigyeléseket tesz a szerző a családnevek megszilárdulásának folyamatáról, amelyet a nevek helyesírásával és nyelvjárási jellegzetességeivel foglalkozó fejezet egészít ki.

A ragadványnevek elemzése értelemszerűen csupán az anyakönyvekbe bejegyzett megkülönböztető nevekre vonatkozik. A többszemponútú vizsgálatot (jelentés és forma, illetőleg szerkezet) néhány falu ragadványnévanyagának leírása és összehasonlítása egészíti ki. Külön érdekességet jelentenek a névélettani megfigyelések, például Osliban a keresztnevadástartást erősen befolyásoló plébános személye vagy Gartán a szűkös belterület meghatározó szerepe.

A keresztnevek vizsgálata a hagyományos mennyiségi és gyakorisági szempontok alapján történik. A szerző jó érzékkel hasonlítja össze eredményeit az ország más tájegységeiről publikált adatokkal, ezáltal is megerősítve a felső-rábaközi sajátosságokat. Bemutatja, hogy – ugyanúgy, mint az ország más területein – a keresztnevállomány a 19. század közepétől válik sokkal színesebbé és gazdagabbá. A többelemű keresztnevek elemzése ismét a név és a társadalom szoros kapcsolatához kínál adalékokat, részben a nevek számának és a szülők társadalmi hovatartozásának párhuzamba állításával, részben pedig az anyakönyvi bejegyzésekből feltárt „sorselemzésekkel” (pl. hat gyermek egy családban, talált gyermek stb.). A keresztnevhasználat felekezetenkénti megoszlását vizsgálva a szerző az egyes nevek gyakoriságában talál jelentős különbségeket. Megállapítja, hogy az evangélikusok körében népszerűbbek az ószövetségi nevek, a katolikusok között pedig a martirologiumi nevek. Ez a tétel elsősorban a női nevekre vonatkozik, a férfinevek között nem rajzolódik ki ilyen markáns különbség. Önálló alfejezet elemzi az izraelita felekezet neveit. A szerző arra a megállapításra jut, hogy igen gazdag a névanyag, sok a nem hivatalos névforma, és különösen a férfinevekben az idők során egyre erőteljesebb asszimilációs törekvések tapasztalhatók. Végül összehasonlítja egyetlen település, Beled község három felekezetének keresztneveit.

A becézőnevek bemutatásakor a szerző hangsúlyozza, hogy a vizsgált források inkább a női neveket közölték becéző formában, így a dolgozat megállapításai elsősorban ezekre igazak. Közöttük is főleg a gyakori keresztnemeknek van több becéző formájuk. A felső-rábaközi adatok elemzése azt az általános tételt igazolja, hogy a becézés alaki eszközei a vizsgált két évszázadban folyamatosan átalakultak, bizonyos formák idővel háttérbe szorultak, mások divatosabbá váltak.

VARGA JÓZSEFNÉ munkája átfogó képet nyújt a Rábaköz 18–19. századi személyneveiről. Nemcsak bemutatja ennek a térségnek a történeti névanyagát, nemcsak leírja a felső-rábaközi személynévrendszer összefüggéseit, hanem adatait és következtetéseit folyamatosan összeveti az ország más kistérségeinek jellemzőivel. Rendszerezése általánosságban is megerősíti a személynevek egyes típusai között meglévő szoros kapcsolatot, ugyanakkor hangsúlyozza a térhez és időhöz kötött sajátosságokat.

Alig egy évvel a fent bemutatott kötet megjelenése után az olvasó önálló kiadványként veheti kézbe a hozzá tartozó adattárat. A 26 falu mintegy 200 éves névkincsét bemutató kiadvány az adatok több szempontú csoportosítását tartalmazza. A monográfiában elemzett személynevek közül a ragadvány- és becenevek viszonylag gyér előfordulásuk miatt nem kerültek be az adattárba.

A családnevek feltárása a történelmi események és a rendelkezésre álló források összehangolásával hat időbeli csomópontban történik részben a nevek mennyisége, részben nyelvi eredete alapján. A keresztnemeket hét korszakba sorolva rendezte el a szerző először a gyakoriság alapján, majd a felekezetek szerint. A két kötet párhuzamos olvasása megerősíti az értekező rész megállapításait, és az értő olvasó számára újabb szempontok szerinti elemzés lehetőségét kínálja.

FERCSIK ERZSÉBET

**SCHEIRICH LÁSZLÓ: A MI MAGAS-TÁTRÁNK
A MAGAS-TÁTRA TÖRTÉNELME
Nap Kiadó, Dunaszerdahely, 2004. 316 lap**

A magyar névtudományban a hegynevek kutatása a többi helynévtípushoz képest a háttérbe szorult. A témával bővebben és szakszerűen elsősorban KISS LAJOS foglalkozott, aki „A hegyek és hegységek nevei” című akadémiai székfoglalóját (2001) is ennek a témakörnek szentelte.

SCHEIRICH LÁSZLÓ célja megismertetni az olvasót a Magas-Tátra (Szlovákia területén lévő) történelmi eseményeivel, földrajzi neveinek kialakulásával. Tekintettel a könyv terjedelmére (316 lap) elsősorban a magyar helynevekkel foglalkozik, de mindenütt feltünteti a szlovák névmegfelelőt, és sok helyen a németet, illetve a lengyelt is. A helyneveket térképeken lokalizálja, s a tárgyalt toponimák magyar–szlovák, szlovák–magyar jegyzéke a mellékletben található (273–312). A művet gazdag képanyag teszi szemléletesebbé.

A könyv írója az egyes fontosabb völgyek, gerincek, csúcsok tárgyalását a Tátra nyugati részén kezdi, és fokozatosan halad kelet felé. Az egyes fejezetek szerkezete hasonló. A hegyrészek leírását az alattuk lévő települések történetével indítja, majd ismerteti az itt